© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

MUSIQA TURIZMI VOSITASIDA TOLERANTLIKNI RIVOJLANTIRISH JARAYONINING MAZMUNIY-TARKIBIY TUZILMASI VA TAMOYILLARI

Abdumannatova Aziza Abdumajit qizi
Oriental universiteti Samarqand kampusi “Uzluksiz ta’lim pedagogikasi” kafedrasi katta o‘qituvchisi, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
aziza091996@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada musiqa turizmi vositasida o‘quvchi-yoshlarda tolerantlikni rivojlantirish jarayonining mazmuni, tarkibiy tuzilmasi va unga asos bo‘luvchi pedagogik tamoyillar yoritilgan. Jarayonning maqsadli, mazmuniy, tashkiliy-faoliyatli va natijaviy komponentlari, musiqiy sayohatni tashkil etishning tayyorlov, bevosita tajriba va refleksiya bosqichlari tavsiflangan. Dialogiklik, emotsional va kognitiv ta’sir birligi, milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg‘unligi kabi tamoyillar asoslangan.

Kalit so‘zlar: musiqa turizmi, tolerantlik, jarayon mazmuni, tarkibiy komponentlar, pedagogik tamoyillar, refleksiya, madaniyatlararo muloqot.

Аннотация. В статье раскрываются содержание, компонентная структура процесса развития толерантности учащейся молодёжи средствами музыкального туризма и лежащие в его основе педагогические принципы. Описаны целевой, содержательный, организационно-деятельностный и результативный компоненты процесса, а также подготовительный, непосредственно-практический и рефлексивный этапы организации музыкального путешествия. Обоснованы принципы диалогичности, единства эмоционального и когнитивного воздействия, гармонии национальных и общечеловеческих ценностей.

Ключевые слова: музыкальный туризм, толерантность, содержание процесса, структурные компоненты, педагогические принципы, рефлексия, межкультурное общение.

Abstract. The article describes the content and component structure of the process of developing tolerance among students and young people through music tourism, as well as the pedagogical principles underlying it. The target, content, organizational-activity and outcome components of the process are described, together with the preparatory, direct-experience and reflection stages of organizing a musical journey. The principles of dialogue, the unity of emotional and cognitive influence, and the harmony of national and universal values are substantiated.

Keywords: music tourism, tolerance, process content, structural components, pedagogical principles, reflection, intercultural communication.

ASOSIY QISM. Musiqa turizmi tolerantlik tarbiyasining samarali vositasi bo‘lishi uchun u tasodifiy sayohatlar majmui emas, balki aniq maqsad, mazmun va tuzilmaga ega pedagogik jarayon sifatida tashkil etilishi lozim. I.Ergashev tolerantlikni shakllantirishning motivatsion, mazmuniy, faoliyatli va qadriyatli bosqichlarini ajratib, ular orqali o‘quvchi axloqiy sifatlarga qiziqishdan barqaror shaxsiy e’tiqodgacha bo‘lgan yo‘lni bosib o‘tishini ko‘rsatadi [1, B. 225]. Bu g‘oya musiqa turizmi vositasidagi tarbiya jarayonining tuzilmasini belgilashda ham tayanch bo‘lib xizmat qiladi.

Jarayonning maqsadli komponenti o‘quvchi-yoshlarda o‘zga madaniyatlarga hurmat, bag‘rikenglik, madaniy empatiya va madaniyatlararo muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirishni ko‘zda tutadi. Bu maqsad uchta vazifa orqali amalga oshadi: ta’limiy (turli xalqlar musiqasi va madaniyati haqida bilim berish), tarbiyaviy (o‘zaro hurmat va bag‘rikenglik qadriyatlarini singdirish) va ijtimoiy (yoshlarni milliy va global madaniy hamjamiyatga qo‘shish).

Mazmuniy komponent o‘zbek va boshqa xalqlarning musiqiy merosini – xalq qo‘shiqlari, maqom, baxshichilik, folklor, raqs, marosim musiqasi va cholg‘u an’analarini o‘z ichiga oladi. Muhimi, musiqa ularni yaratgan xalqning tarixi, turmush tarzi, urf-odatlari va qadriyatlari bilan

© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

bog‘liq holda o‘rganiladi. Shu tariqa yosh o‘zga xalq musiqasini «ekzotika» sifatida emas, balki uning ma’naviy dunyosining ifodasi sifatida idrok etadi.

Tashkiliy-faoliyatli komponent musiqiy sayohatni uch bosqichli jarayon sifatida tashkil etishni nazarda tutadi. Tayyorlov bosqichida o‘quvchilar boriladigan festival yoki madaniy maskan, u bilan bog‘liq xalqlar tarixi va musiqiy madaniyati haqida ma’lumot to‘playdi, guruhlarda loyiha vazifalarini taqsimlaydi. Bevosita tajriba bosqichida festival, konsert, muzey yoki madaniyat markaziga tashrif buyuriladi, ijrochilar bilan uchrashuv, mahorat darslari va suhbatlar o‘tkaziladi. K.Gadoyev va S.Berdiyeva qayd etganidek, sayohat taassurotlari kishining xotirasida bir umrga muhrlanib qoladi va u ularni boshqalar bilan baham ko‘rishga intiladi [2, 72-b]; shu sababli refleksiya bosqichi alohida ahamiyatga ega. Bu bosqichda o‘quvchilar o‘z taassurotlari va yangi bilimlari haqida esse, taqdimot yoki hisobot tayyorlaydi, guruhda muhokama qiladi. Refleksiyasiz sayohat yorqin, ammo tez unutiladigan voqea bo‘lib qolishi mumkin; refleksiya esa uni ongli qadriyatga aylantiradi.

Natijaviy komponent tolerantlikning bilim, hissiy munosabat va xulq-atvordagi namoyon bo‘lishini baholashni o‘z ichiga oladi. Bunda tolerantlikning bir martalik emas, balki bosqichma-bosqich rivojlanishi hisobga olinadi.

Jarayonning samaradorligi bir qator pedagogik tamoyillarga rioya qilinishiga bog‘liq. Dialogiklik tamoyili tarbiyaviy faoliyatni monolog emas, balki o‘quvchilar o‘rtasidagi va turli madaniyat vakillari bilan muloqot shaklida tashkil etishni talab qiladi. L.P.Shustova tolerantlikni aynan o‘zga bilan dialogga yo‘naltirilgan pozitsiya sifatida ko‘rib, B.Z.Vulfovning uni tayyorlik va tayyorgarlik birligi deb bilgan qarashini keltiradi [4, 4327-b]. Demak, o‘quvchida muloqotga ichki istak bilan birga uning amaliy ko‘nikmalari ham shakllantirilishi kerak.

Emotsional va kognitiv ta’sir birligi tamoyili bilim berishni hissiy kechinma bilan uyg‘unlashtirishni talab qiladi. Musiqa aynan shu uyg‘unlikni ta’minlaydi: o‘zga xalq kuyini jonli tinglash o‘quvchida uning ijrochilariga nisbatan iliq munosabat uyg‘otadi, bu esa olingan bilimni shaxsiy qadriyatga aylantiradi.

Milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg‘unligi tamoyili o‘z madaniyatini chuqur bilish o‘zgalar madaniyatini hurmat qilishning asosi ekanini e’tirof etadi. Musiqa turizmida yosh nafaqat boshqalarni kuzatadi, balki o‘z milliy merosini ham ko‘rsatadi, uni xalqaro kontekstda yangicha anglaydi.

Faollik va ixtiyoriylik tamoyili o‘quvchini tarbiyaning faol subyekti sifatida ko‘rishni talab qiladi. T.S.Kostina YUNESKO deklaratsiyasiga tayanib, tolerantlik yon berish yoki iltifot emas, balki avvalo voqelikka faol munosabat ekanini ta’kidlaydi [3, 8-b]. Shu bois musiqiy sayohatda o‘quvchi tomoshabin emas, balki tadqiqotchi, suhbatdosh va ijodkor rolida bo‘lishi lozim.

Ijtimoiy hamkorlik tamoyili maktab, oila, madaniyat muassasalari va festival tashkilotchilari sa’y-harakatlarini birlashtirishni nazarda tutadi. O.Gulomjonov va D.Mamarejabov ham tolerantlik tarbiyasida ta’lim muassasasi, oila va ijtimoiy muhit hamkorligining zarurligini ta’kidlaydi [5, 46-b].

XULOSA. Musiqa turizmi vositasida tolerantlikni rivojlantirish jarayoni maqsadli, mazmuniy, tashkiliy-faoliyatli va natijaviy komponentlardan iborat yaxlit tuzilmaga ega. Uning mazmunini musiqiy meros bilan birga uni yaratgan xalqlarning tarixi va qadriyatlari tashkil etadi. Musiqiy sayohatni tayyorlov, bevosita tajriba va refleksiya bosqichlarida tashkil etish uning tarbiyaviy samarasini mustahkamlaydi. Dialogiklik, emotsional va kognitiv ta’sir birligi, milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg‘unligi, faollik va ijtimoiy hamkorlik tamoyillari esa ushbu jarayonning pedagogik asosini tashkil etadi.

© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ergashev I. Pedagogical and psychological foundations of forming tolerance among future social work specialists // Жамият ва инновациялар – Общество и инновации – Society and innovations. – 2025. – Vol. 6, № 8/S. – B. 220–226.
2. Gadoyev K., Berdiyeva S. Jahongashta sayyoh olimlar. – Toshkent: O‘zbekiston, 2011. – 272 b.
3. Костина Т.С. Педагогическая толерантность как категория образовательного процесса // Вестник АлтГПА. – 2015. – № 23. – С. 8–10.
4. Шустова Л.П. Феномен толерантности в философских и психолого-педагогических науках // Фундаментальные исследования. – 2015. – № 2. – С. 4324–4328.
5. Gulomjonov O., Mamarejabov D. Socio-philosophical factors in cultivating tolerance among young students // Жамият ва инновациялар – Общество и инновации – Society and innovations. – 2026. – Vol. 7, № 2. – B. 44–49.